

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство переживає важливий і складний етап свого розвитку. Як би ми не оцінювали соціально-політичні процеси, що відбуваються в Україні, важливо знати, що сам собою факт політичної дискусії та полеміки впливає на духовне життя суспільства. Публічність і альтернативність думок створюють ситуацію, коли в окремо взятій особистості виникає світоглядна потреба в усвідомленні власного погляду на речі, у ціннісній рефлексії над своєю громадянською та моральною позицією. Толерантність, необхідність пошуку діалогу, зрозуміла в широкому значенні слова комунікація поступово стають домінантами цивілізаційного розвитку, де все більшу роль і значення в суспільному житті відіграє готовність вислухати іншого, зрозуміти резони та спосіб його аргументації. Природно, що перехід від радянського, заснованого на придушенні й маніпулюванні людською свідомістю репресивно-ідеологічного ладу до побудови справді громадянського суспільства не може відбутися миттєво, на його шляху неминуче виникають відгалуження й затори, подолання яких здатне сформувати особистість, яка самостійно мислить і діє, - суб'єкта, що апріорі припускає самодостатність і ціннісну унікальність іншої особистості, іншої волі, іншого світосприймання.

Мета дослідження. Вивчити особливості формування ціннісних орієнтацій особистості в соціумі як суб'єкта молодіжної культури сучасної України. Визначити динаміку й соціальну спрямованість процесів ціннісного усвідомлення світу в контексті світоглядних потреб молоді України.

Завдання дослідження. Аналіз культури як ціннісного універсуму; класифікація цінностей; розкриття сутності, змісту й значення основних процесів молодіжної культури в Україні; визначення молодіжної культури як сфери формування цінностей, аналіз динаміки й вектору їх розвитку; виявлення причини зародження та розвитку субкультурних і контркультурних явищ у молодіжному середовищі; дослідження ролі сім'ї, колективу, суспільства у процесі формування ціннісного світу молодого покоління; оцінка чинників соціальної регуляції процесу національно-культурної освіти молоді; виявлення можливості художніх інститутів і спеціальних установ у процесі формування ціннісних орієнтацій молодого покоління України.

Об'єкт дослідження. Культура в значенні ціннісного універсуму, в якому знаходиться здійснення способів людського існування у світі.

Предмет дослідження. Молодіжна культура України як сфера формування цінностей, що характеризують специфічний тип особистісної та колективної поведінки в суспільстві. Молодь ціннісний покоління освіта. У традиції класичної європейської філософії ідея особливого ціннісного виміру буття вперше виникає з розвитком об'єктивно-ідеалістичного погляду на природу пізнання. Найбільш чітко це виявляється у вченні Г.В.Гегеля. У системі гегелівської філософії цінність має телеологічний характер і виражає позицію, відповідно до якої людське пізнання ні в якій окремий момент своєї історії не є достатнім. Повнота, а, отже, значущість і цінність знання визначаються лише у перспективі стосовно кінцевої мети - реалізації абсолютної ідеї. Не погоджуючись, в основному, з установками гегелівської філософії, С. К'еркегор підтримує та ще глибше розвиває принцип ціннісної обумовленості знання. Причому, на відміну від Гегеля, для К'еркегора знання має сенс лише як щабель на шляху до реалізації вищої духовної цінності людської особистості - віри [1, с. 238]. Тему співвідношення знання та цінності в другій половині XIX століття розвиває також Баденська школа неокантіанства (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт). З урахуванням соціально-психологічної характеристики молоді притаманні такі властивості, як суперечливість, мінливість, активний, динамічний характер, максималізм та особистісний оптимізм, прихильність до групового стереотипу, верховенство емоційно-чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності. Беручи участь у соціальних відносинах, молоде покоління трансформує їх, модернізує, одночасно пристосовуючись до сформованих соціальних відносин і змінюючи їх відповідно до нових установок. Молодь, «відчужуючись» від традиційної культури, створює свою нову - молодіжну культуру, виробляючи нові цінності [2, с. 260]. Розмаїтість тематики досліджень проблем молоді на рубежі 80-90-х років вийшла у протиріччя із масштабами й репрезентативністю даних. Виявилися крайності: поля досліджень були або занадто локальними (за результатами опитувань у конкретних областях і республіках не можна було дійти висновків про тенденції розвитку молоді в масштабах СРСР), або проблеми замикалися в одній із сфер громадського життя (праці, суспільно-політичної активності, дозвілля тощо). Цілісний образ молоді й типологія ціннісних орієнтацій не знайшли відбиття в пріоритетах дослідних центрів [3, с. 177]. Оскільки молодь являє собою важливий об'єкт соціального, психологічного, філософського, культурологічного дослідження, що пов'язано з її роллю в забезпеченні політичної, економічної, культурної модернізації суспільства, то вивчення проблем молоді дозволить нам зазирнути в завтра та прогнозувати динаміку розвитку суспільних процесів у майбутньому. Розглядаючи найважливіші якості молодіжної культури, які визначають характер її функціонування, необхідно уточнити, що з моменту свого виникнення молодіжна культура активно затверджувалася у трьох сферах, які дещо умовно можуть бути визначені як «одяг», «музика», «мовленнєві звороти». Ці три домінуючі елементи не дозволяють носіям молодіжної культури розчинитися та змішатися з навколишнім суспільством. Підкреслено альтернативний стиль одягу, специфічні музичні переваги та особливий, призначений для «своїх» сленг - ось риси, з яких складається молодіжний спосіб життя [4, с. 33]. Аналізуючи цей образ, можна сказати, що його основу становить особливий тип світовідчуття, який проявляється в пріоритеті доособистісно-індивідуалізованих форм чуттєвості, націлених на синкретично-художнє сприйняття дійсності. Відповідна такому світовідчуттю життєва позиція характеризується динамічністю, сприйнятливістю кризових особистісних ситуацій, припускає творчо-креативний характер прийнятих суб'єктом рішень. У цьому розумінні сферу молодіжної культури можна уявити як інноваційний потенціал, де досить велика частка продемонстрованих можливостей має непродуктивний характер, але при цьому надзвичайно важливим чинником культурного розвитку особистості та суспільства є сама постановка питання про ці можливості, пошук альтернативних шляхів існування і самовираження [5 с. 134]. Не буде перебільшенням сказати, що рухливість і швидкість у застосуванні та засвоєнні інформації, зміна форм ментальності, прагнення до новизни, що виражають загальну установку західної цивілізації, визначають культурний гештальт, який досить чітко виписується у світоглядній конфігурації молодіжного стилю життя. Резюмуючи сказане, можна дати таке визначення: молодіжна культура - це дистантовна від загальноприйнятих зразків сукупність норм поведінки, що підтримує стиль молодіжної соціально-культурної спільності, який проявляється в специфічних, альтернативних споживчих орієнтаціях у побуті, у формах

дозвіля, в особливостях самовираження. Характеризується естетичним неприйняттям духовних цінностей «батьківської» культури, претендує на відокремлення або заміну їх власними самодіяльними творами. Сьогодні у суспільній свідомості співіснують і борються як мінімум дві системи цінностей - «нова», імпортована із Заходу, з елементами, характерними для буржуазного суспільства, і «стара», що поєднує традиційної цінності й цінності соціалістичні, які домінували в масовій свідомості в недалекому минулому. У ситуації політичної й економічної нестабільності цілком закономірно, що із запропонованих у ході опитування 20 пріоритетів першими були обрані вітальні (цінності благополуччя, статку, наявності роботи, сім'ї, освіти тощо). На рівень нижчим виявився ряд таких цінностей, як: однакові можливості для всіх, цікава робота, суспільна значущість, морально-психологічний клімат у суспільстві, підвищення освітнього рівня, державна незалежність країни. Третій блок поєднує пріоритети, що утворюють рівень так званої ціннісної напівпериферії, які належать до двох підгруп. Зміст першої становлять: національно-культурне відродження; незалежність у справах, судженнях і вчинках; свобода слова; демократичний розвиток країни; прилучення до культурної спадщини; соціальна рівність. Зміст другої підгрупи становлять: можливість критики й демократичний контроль над владою, підприємницька ініціатива, участь у релігійному житті. І, нарешті, цінність участі в політичних процесах виявилася найбільш малозначною. Культурні навички не бувають безнаціональними, необхідно поставити питання про культурно-національні цінності. Національно-культурна адаптація молоді в період існування соціалістичного суспільства не мала самодостатнього значення. Вона була підпорядкована адаптації за шкалою соціальних цінностей. Інакше кажучи, у самосвідомості людини переважало відчуття належності до соціальної, а не до національної спільності. У наш час у суспільстві активно обговорюється тема відродження спадкоємності національно-культурних традицій України. Але при цьому варто чітко усвідомлювати, що зворотню стороною цього прагнення може виявитися воєнничий націоналізм, расова ненависть і взаємна нетерпимість. Національна самосвідомість цілком комфортно може уживатися в системі взаємного зв'язку й залежності націй, якщо її не зіпсовують цілеспрямовано на узбіччя націонал-шовінізму зацікавлені пропагандисти цих «непізнаних» сил. Все це є вказівкою на те, що функціональна роль національно-культурного виховання молоді не вгасає, а підвищується в сучасному світі [6, с. 62].

Висновки. Проведений аналіз показує, що система соціальних цінностей являє собою результат освітньої (а не виховної) функції суспільства. Вона не дається ззовні, а виробляється існуючими в даному суспільстві соціальними інститутами в процесі історичної практики. Як найважливіший інститут, що забезпечує ретрансляцію й відтворення цінностей, виступає родина. Підкреслюється необхідність переорієнтації ціннісної свідомості від «індивідуалізму» - до «людиноцентризму». Ідеї такої переорієнтації в українському суспільстві відповідають гуманістичні цінності, які в основі своїй націлені на досягнення гармонії людини й природи, соціальної справедливості, свободи, творчого самовираження.

Література

1. Сугрובה Ю.Ю. К вопросу о типологизации ценностных ориентаций в молодежной культуре // Культура народов Причерноморья. - 2002. - № 36. - С. 238 - 240.
2. Сугрובה Ю.Ю. Через образ жизни в молодежную культуру // Культура народов Причерноморья.. - 2003. - №37. - С. 260 - 261.
3. Сугрובה Ю.Ю. Алкоголізація молоді як соціальна проблема суспільства // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. Наук. праць. К.: Міленіум, -2006. Вип. XVI. - С. 177 - 181.
4. Сугрובה Ю.Ю. Соціально - культурні реалії молоді України XX - XXI ст. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. К.: Міленіум, - 2006. - №1. - С. 33 - 37.
5. Сугрובה Ю.Ю. Семья, образование и образ жизни // Человек и христианское мировоззрение.- Симферополь: «Человек и христианское мировоззрение», 2001. - Вып.№ 6. - С. 134 - 136.
6. Сугрובה Ю.Ю. Преемственность как основа национальной культуры// Людина у контексті культури і науки. - Львів: Арап, 2004. С. 62 - 67.